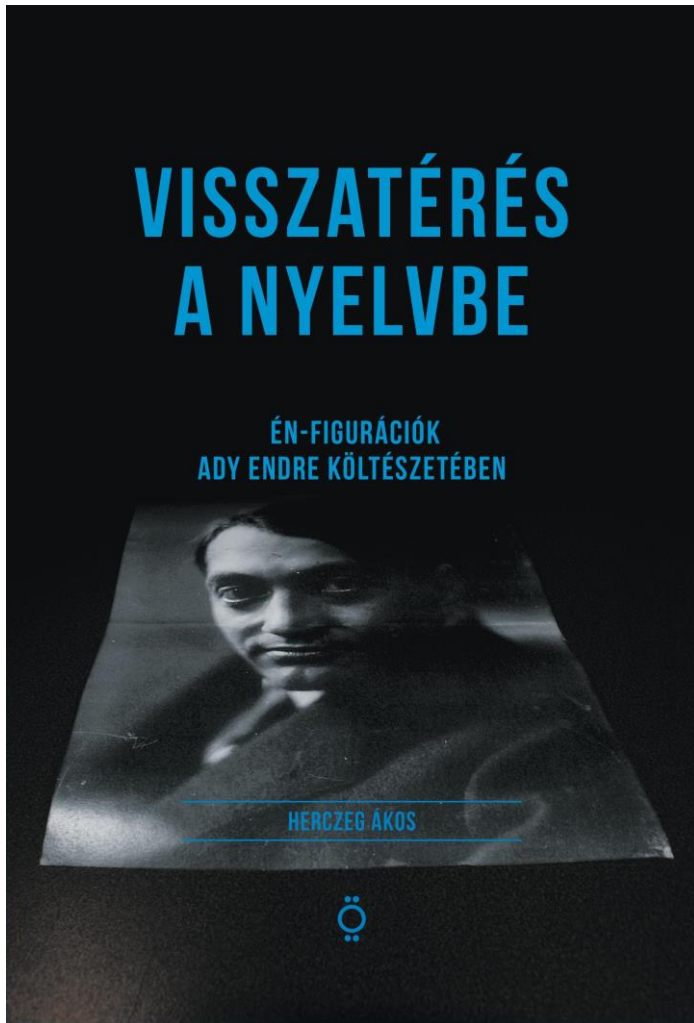

Herczeg Ákos – Portfólió

Tudományos publikációk, egyéb szakmai tevékenység

1. Megjelent önálló könyv:

Herczeg Ákos: *Visszatérés a nyelvbe. Én-figurációk Ady Endre költészetében* (Új Alföld Könyvek 007, Alföld Alapítvány – Méliusz Juhász Péter Könyvtár, Debrecen, 2021).

Herczeg Ákos különféle utakat, ösvényeket jár be az Ady-költészet rengetegében, sok egyéb izgalmas belátás mellett azt mutatva meg, hogy miként létesül, miként alakul, miként változik az Ady-versek énje – kötetről kötetre, versről versre, olykor strófáról strófára. Miként mutatkozik meg ez a markáns szubjektív alakzat, a híres Ady-én a klasszikus és modern költészet ütközőpontján? Mit jelent az „új” jelző ebből a szempontból a nevezetes „első” kötet címében? Ki az az én, aki Góg és Magóg fiaként jelenti be magát? A „Holnap hőse”-ként? A Hortobágy poétájaként? Aki elvadult tájakon jár, párizsi és mitikus hajnalokon mulatozik? Aki hosszú kocsútra kel az éjszakában, vagy épp egy emlékeket idéző hársfasor alatt? Hogyan látszik a 21. század távlatából a „minden egész” vagy épp a „százszor tört varázs” széttöredezésének tapasztalata? És milyen az az én, amelyből valaki útravált? Aki régi

kurucok és ószövetségi próféták maszkjai mögé bújik? S aki végül úgy felel, hogy nem felel magának? Herczeg Ákos többszörösen átgondolta és újraírta doktori dolgozatát, s ekként válhat könyve biztos kalauzunkká ezen a nagy utazáson, a versolvasás e nagyszerű kalandjában. (Lapis József)

A könyv megjelenésével kapcsolatos rádióbeszélgetések:

- Debrecenier Podcast, 2022. január 19.
<https://www.youtube.com/watch?v=iiOGGoQXuZo>
- Európa Rádió, 2022. január 28.
<https://europaradio.hu/tallozo/visszateres-nyelvbe?fbclid=IwAR0JKFAA1G4Q0mHh0v8OgWmYjGyedbQc75XGgUCPH7-mGLINjr7wHuoLZcc#volume>

Könyvbemutatók:

1. **Méliusz Juhász Péter Könyvtár, Debrecen, 2022. január 27. A beszélgetést Baranyai Norbert irodalomtörténész moderálta.**

KÖNYVBEMUTATÓ

Herczeg Ákos:
Visszatérés a nyelvbe -
Én-figurációk Ady Endre költészetében

Beszélgetőtárs:
Baranyai Norbert
irodalomtörténész, középiskolai tanár

Közreműködik
Papp István,
a Csokonai Színház színművésze

Időpont:
2022. január 27. 17 óra

Helyszín:
Méliusz Központi Könyvtára
(Debrecen, Bem tér 19/D)

VISSZATÉRÉS A NYELVBE
ÉN-FIGURÁCIÓK
ADY ENDRE KÖLTÉSZETÉBEN
HERCZEG ÁKOS

MÉLJUSZ
a választ nálunk találja

A bemutatóról készült beszámolók:

- Polgár Tóth Tamás: Bemutatták Herczeg Ákos debreceni irodalomtörténész Ady-kötetét a Méliusz Könyvtárban, 2022. január 28.
https://www.debreciner.hu/cikk/8196_visszateres_a_nyelvbe_herczeg_akos_ady_endre_debreciner
- Nagy Zsófia: A mindig-más Ady, KULter.hu, 2022. február 2.
<https://www.kulter.hu/2022/02/herczeg-akos-visszateres-a-nyelvbe-tudositas/>

Visszatérés a nyelvbe

Ady Endre halálának 103. évfordulóján mutatták be szerdán Herczeg Ákos (balra) új könyvét, melynek címe: Visszatérés a nyelvbe. A szerzővel Baranyai Norbert irodalomtörténész, középiskolai tanár beszélgetett a Bem téri Méliusz-könyvtárban. (A kötetről a mai Napló 13. oldalán olvashatnak ajánlót.)

FOTÓ: CZINEGE MELINDA

KÖNYV-jelző

Visszatérés a nyelvbe HERCZEG ÁKOS

Megjelent az Új Alföld Könyvek sorozat részeként Herczeg Ákos Visszatérés a nyelvbe. Én-figurációk Ady Endre költészetében című kötete. - Herczeg Ákos különféle utakat, ösvényeket jár be az Ady-költészet rengetegében, sok egyéb izgalmas belátás mellett azt mutatva meg, hogy miként létesül, miként alakul, miként változik az Ady-versek énje - kötetről kötetre, versről versre, olykor strófáról strófára. Miként mutatkozik meg ez a markáns szubjektív alakzat, a híres Ady-én a klasszikus és modern költészet ütközőpontján? Mit jelent az „új” jelző ebből a szempontból a nevezetes „első” kötet címében? Ki az az én, aki Góg és Magóg fiaként jelenti be magát? A „Holnap hőse”-ként? A Hortobágy poétájaként? Aki elvadult tájakon jár, párizsi és mitikus hajnalokon mulatozik? Aki hosszú kocsiútra kel az éjszakában, vagy épp egy emlékeket idéző

hársfasor alatt? Hogyan látszik a 21. század távlatából a „minden egész” vagy épp a „százszor tört varázs” széttöredezésének tapasztalata? És milyen az az én, amelyből valaki útravált? Aki régi kurucok és öszövet-ségi proféták maszkjai mögé bújjik? S aki végül úgy felel, hogy nem felel magának? Herczeg Ákos többszörösen átgondolta és újraírta doktori dolgozatát, s ekként válhat könyve biztos kalauzunkká ezen a nagy utazáson, a versolvasás e nagyszerű kalandjában - olvashatók Lapis József irodalomtörténész gondolatai a kötet ajánlójában.

HBN

2. Kertész László Városi Könyvtár, Hajdúböszörmény, 2022. február 21. A beszélgetést Papp-Szalai Sándor kritikus, középiskolai tanár moderálta.

Meghívó

A MAGYAR SZÉPPRÓZA NAPJA ALKALMÁBÓL

A KERTÉSZ LÁSZLÓ HAJDÚSÁGI IRODALMI KÖR,
A MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG ÉS
AZ ARANY JÁNOS ALAPÍTVÁNY
SZERETETTEL VÁRJA ÖNT
ÉS KEDVES ISMERŐSEIT

2022. FEBRUÁR 21-ÉN 15 ÓRÁTÓL
A KERTÉSZ LÁSZLÓ VÁROSI KÖNYVTÁRBAN.

VENDÉGÜNK HERCZEG ÁKOS KRITIKUS, IRODALOMTÖRTÉNÉSZ.

AZ BESZÉLGETÉST PAPP-SZALAI SÁNDOR VEZETI.

A **bemutatóról** készült **beszámoló:**
https://hajduboszormeny.hu/userfiles/file/szabadhajdu%20ujtag/2022/07_szabadhajdu_2022.02.25_honlapra.pdf

3. Takáts Gyula Emlékház, Kaposvár, 2022. március 17. Moderátor: Szemes Péter irodalomtörténész.

ALFÖLD

A PANNÓNIA KULTURÁLIS EGYESÜLET
EZÚTON TISZTELETTEL MEGHÍVJA AZ ITTHONRÓL
HAZA RENDEZVÉNYSOROZAT KERETÉBEN
AZ **ALFÖLD** IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS KRITIKAI
FOLYÓIRAT
ÉS **HERCZEG ÁKOS** VISSZATÉRÉS A NYELVBE
CÍMŰ ADY-TANULMÁNYKÖTETÉNEK
ÜNNEPI BEMUTATÓJÁRA

Időpont: 2022. március 17. (csütörtök) 15.00 óra
Helyszín: Takáts Gyula Emlékház
(7400 Kaposvár, Dr. Kovács-Sebestény Gyula utca 9.)

Vendégünk: **Herczeg Ákos** irodalomtörténész, kritikus,
az Alföld szerkesztője
Moderátor: **Szemes Péter** irodalomtörténész, műkritikus

A részvétel ingyenes, minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Kérjük a járványügyi előírások betartását!

4. „Visszatérés Váradra”. A Holnap Kulturális Egyesület estje a Festum Varadinum keretén belül, Nagyvárad, Léda-ház, 2022. május 19. Beszélgetőtárs: Szűcs László.

5. 93. Debreceni Ünnepi Könyvhét, Debrecen, 2022. június 10. Beszélgetőtárs: Kulin Borbála

Papp Gréta: Erre tart az irodalom, Kulter.hu, 2022. június 21.

<https://www.kulter.hu/2022/06/93-debreceeni-unnepi-konyvhet-tudositas-2/?fbclid=IwAR1pjwyP3vxjIXn02T14vMIpr9hnPIquNO6-zPjhEgvfhuCmfznciL4cX-M>

**6. Irodalmi Szemle – Márai, Ady és a kortársak, Kassa, 2022. december 8.
(Beszélgetőtárs: Mizser Csilla)**

A könyvmegjelenéshez kapcsolódó interjúk:

- „Debrecen igyekszik Ady örökségét sajátjává tenni”, Dehir.hu, 2022. január 22.
<https://www.dehir.hu/kultura/debrecen-igyekszik-ady-orokseget-sajatta-tenni/2022/01/22/>

A könyvről megjelent kritikák:

- Béres Norbert: Sokarcúság, leleplezés, feltárás, Újvárad, 2022/4, 58–59.
- Imre László: Egy új Ady-monográfia margójára, It, 2022/2, 219–223.
- Balogh Gergő: Herczeg Ákos: Visszatérés a nyelvbe, Kortárs, 2022/9, 101–103.
- Mekis D. János: Újraolvasás, újra, Alföld, 2022/10, 100–105.
- Vincze Richárd: Herczeg Ákos Ady-monográfiájáról, Irodalmi Szemle, 2022/11, 89–94.
- Kovács Gergely: Felrészve, nem keverve – elegáns Ady-elemzések a 007-es Alföld-könyvben, Szkhonion, 2022/1–2, 51–53.
- Boka László: Herczeg Ákos: Visszatérés a nyelvbe. Én-figurációk Ady Endre költészetében, ItK, 2022/6, 845–850.
- Demény Péter: Sebészkes alatt. Herczeg Ákos Ady-monográfiájáról, https://jodemenysegfoka.blog.hu/2023/06/19/sebeszkes_alatt_herczeg_akos_ady-monografiajarol?fbclid=IwAR0Uz35cwwlsVgnSE2jLps8LfoxqacbsLT-qGs3n-bR5-5NG-haKwEQyYs

- Eisemann György: Ady-újraolvasás nyelvészeti távlaton, Műút, 2024/094, 101-103.

A könyvről szóló reflexiók:

- „Herczeg Ákos hézagpótló könyve elsődleges célja s tétje, véleményem szerint, nem az, hogy egy összegzően »másfajta« Ady-képet nyújtson, mintsem inkább, hogy – a közvéleményben és részben a szakmában is rögzültekkel ellentétben – demonstrálja a rendkívül gazdag életműnek és a differenciált költői gyakorlatnak valódi sokszínűségét, komplexitását és mindenkori megszólító erejét.” (Boka László)
- „[...] olyan szakkiadvány, amely kiérlelt strukturáltsággal [...] mindig pontos, elméletileg és történetileg egyaránt felvértezett szakmaiságával, és az Ady-értésben új interpretációs irányokat felnyitni igyekvő elhivatottságával a várakozás hosszúra nyúlt periódusának értelmét (és szükségességét) egyrészt érthetővé teszi, másrészt pedig előre is vetíti annak átgondoltságából és maximalizmusából adódó kiválóságát, elaboráltságát és koherens érvrendszerét.” (Vincze Richárd)
- „Herczeg Ákos felkészült kutató, aki komoly terjedelemben, problémaorientáltan, nagy szakmai apparátust mozgatva foglalkozik Ady Endre költészetével.” (Mekis D. János)
- „Herczeg Ákos könyvének rendkívül fegyelmezett, egyenletesen magas színvonalú, a vizsgált művek kontextusaira is ügyelő elemzése a szoros olvasás egy olyan gyakorlatát viszik színre, amelyben mind a recepciótörténettel, mind az irodalmi hagyománnyal való párbeszédnek fontos szerep jut, miközben az értelmezés elsődleges referenciája az irodalmi szöveg nyelvisége marad. [...] Herczeg könyvével egy, a magyar irodalmi modernség szakirodalmában megkerülhetetlen alapművel lettünk gazdagabbak.” (Balogh Gergő)
- „A *Visszatérés a nyelvbe* remélhetőleg valóban közkézen forog majd, és nem marad »a maradandóság városának« irodalmi berkein belül. Eredményei, következtetései, kérdései ugyanis nemcsak friss lendületet adhatnak az Ady-líra kutatásának, hanem a magyar irodalom hivatásos kutatóinál szélesebb körű befogadókra is találhatóak.” (Kovács Gergely)
- „A *Visszatérés a nyelvbe* Ady »én«-jének és szimbólumalkotásának eredeti koncepciójával gazdagítja Ady-értésünket, elfogulatlanul tájékozik, s a bonyolult (és sokféleképpen tárgyalt) témában higgadtan foglal állást.” (Imre László)
- „Ady lírájának az utóbbi egy évtizedben Herczeg Ákos a legkitartóbb, legelkötelezettebb kutatója, a *Visszatérés a nyelvbe: én-figurációk Ady Endre költészetében* pedig ennek a szisztematikus kutatómunkának, az újraolvasásnak filológiai is jól megalapozott eredménye. Herczeg Ákos könyve azért is lehet az Ady-értés történetében egy »új kezdet« kiindulási pontja, mert egyrészt nagyfokú módszertani tudatossággal bontja le az Ady-filológia olyan »tankönyvi« igazsággá merevedett tételeit, amelyeket az irodalomtörténeti hagyomány a »tény« rangjára emelt, miközben a források nem igazolnak vissza. Másrészt viszont azért, mert az Ady-kánon kulcsverseit értelmezi újra, a 21. század líraelméleti és líratörténeti horizontján mérve és mérlegelve a szövegek szórabírhatóságát.” (Hansági Ágnes – Mészáros Márton)

2. Tanulmányok:

1. Az én és a másik. A szerelem tropológiája Pilinszky János lírájában = Szótér. Az Alföld Stúdió antológiája, alföld alapítvány, 2008. 67–77, folyóiratban: Agra, 2007/1, 124–129.
2. A műalkotás helye és szerepe a piaci társadalomban. I-II, = Partium 2009/tél, 78–85, Partium 2010/tavaszi, 44–51.
3. A másik mint a végtelenhez való viszony. Lévinas: *Nyelv és közelség* = Szkhion, 2010/2., 53–56.
4. Épülés és bomlás. Az én olvashatósága Ady Endre *A vár fehér asszonya* című versében = Alföld, 2010/10, 59–74.
5. Szövegközöttiség és szubjektivitás Ady *Kocsi-út az éjszakában* című versében = Irodalomismeret, 2011/3. 60–67. Kötetben: Füzfa Balázs (szerk.) *Kocsi-út az éjszakában*, Savaria University Press, Szombathely, 2011, 174–185.
6. Útkeresés – útraválás. Gondolatok az ezredforduló magyar irodalmának tendenciái körül. = Prae, 2011/4, 70–81.
7. A hagyomány újraíródása a modernség korszakküszöbén. Ady Endre: *Góg és Magóg fia vagyok én...* = Tiszatáj, 2012/12, Diákmelléklet, 1–11.
8. „A” magyar modern költő státusának útján. Az *Új versek* társadalmi, szemléleti háttéréhez = Irodalomismeret, 2013/1, 42–51.
9. „Új és magyar” – Egy modern művészetszemlélet kibontakozása az *Új versek* ún. magyarság- és Párizs-versei alapján = Alföld, 2013/9, 60–89.
10. Lírai hang olvashatósága én és individuum határterületén. Vallomás és „Ember-telenedés” a *Szeretném, ha szeretnének* című versben = Tiszatáj, 2014/3, 73–82.
11. „Egy fogás néha” (Az asszertív nyelvhasználat visszavonódása Ady költészetében 1910 és 1916 között) = Alföld, 2014/5, 78–102.
12. A múzsa-szerepen innen és túl (*Elbocsátó, szép üzenet, Valaki útravált belőlünk*) = Prae, 2014/1, 66–82.
13. A hagyomány „hangszere”. Műfaji emlékezet, idézés, retorika (Ady Endre: *Síjja régi babonának*) = Palócföld, 2014/4, 64–74.
14. „Csak magamban sírom sorsod”. Közelítések Ady „kuruc-verseihez” = ItK, 2014/5, 670–682.
15. Az R-generáció (Költői irányvonalak az R25 antológiában) = Parnasszus, 2015 nyár, 33–41.
16. „Mindenkítől van mit tanulni” (Személyes gondolatok az oktató és Ady-kutató Tamás Attiláról) = Alföld, 2016/6, 43–48.

17. „Életnél több muzsika” (A pénz szimbóluma Ady művészetében) = Alföld, 2017/2, 94–108.
18. Hitélmény és retorika. Közelítések Ady „istenes verseihez” = Alföld, 2018/3, 51–71.
19. Ady Endre útja a *Versektől* az *Új versekig* = Irodalmi Magazin, 2018/4, 120-125.
20. Egy irodalmi vezérszerep genealógiája = Alföld, 2019/3, 54–90.
21. „Mámor, mámor kell mindenáron” = Szépirodalmi Figyelő, 2019/1, 34–46.
22. Korszakhatárok metszéspontján. Hagyomány és művészi szabadság az *Új versekben* = Debreceni Szemle, 2019/2, 183–191.
23. A megtalált művészidentitás önfelmutató verse. Ady Endre: *Az ősz Kaján* = Tiszatáj 2019/7-8, 134–150.
24. Jelenlét és hiány (Az önelvesztés és önkiteljesítés formái Ady Endre szerelmi lírájában) = Bárka, 2019/4, 95–99.
25. Az intimitás titkai (Ady Endre *Léda asszony zsoltárainak* margójára) = Irodalmi szemle, 2019/5, 6–16.
26. A csalás esztétikája (Ady Endre: *Elbocsátó, szép üzenet*) = Tempevölgy, 2020/1, 29–36.
27. A múzsaszerep újjáélesztése. Előzetes megfontolások a *Léda asszony zsoltárai* olvasásához = Bárka, 2026/1, 64-68.

3. Recenziók, kritikák:

1. „Az ember leül egy törött padra s még remél” (Aczél Géza: *(szakma)alkony*). = Debreceni Disputa 2005/11–12, 88–91.
2. A „kölcson-meleg” végül *ki-be* költözik(?) (Lackfi János: *Hővesztesség*). = Alföld 2007/1, 103–108.
3. „Az élet elsötétülő *sfumato*” (Filip Tamás: *Rejtett ikonok*). = Alföld, 2008/4, 103–107.
4. „Játszani is engedd” (A *Használati utasítás* című versantológiáról). = A Vörös postakocsi, 2008/tél, 107–110.
5. Mesélő zárt szemek (Balázs Imre József: *Vidrakönyv*). = Új hegyvidék 2008 tavasz-tél, 213–217.
6. Krasznahorkai járt odalent (Krasznahorkai László: *Seiobo járt odalent*). = Szkhonion, 2009/tavaszi, 31–36.
7. A szomorúmanókon innen és túl (Háy János: *Meleg kilincs*). = Alföld, 2009/4, 119–127.

8. A hentespulttól a legelőig (Krusovszky Dénes: *Elromlani milyen*). = Alföld, 2009/12, 146–151.
9. Válogatott szorongások (Bajtai András: *Betűember*). = Debreceni Disputa, 2010/3, 39–41.
10. A köz épp pálya (Mizser Attila: *Köz*). = Új hegyvidék, 2009–2010, 1–4, 118–123.
11. A bomlás poétikája (Filip Tamás: *Saját erőd*). = Alföld, 2010/5, 124–127.
12. „Én”-ek éneke (Szálinger Balázs: *M1/M7*). = A Vörös postakocsi, 2010/nyár, 118–121.
13. „A pompa ez, részvételen, derült” (Mestyán Ádám: *Az együttérzés tökéletes hiánya*). = Csillagszálló, 2010/12, 22–24.
14. Öröklött idegenség (Ayhan Gökhan: *Fotelapa*) = <http://kulter.hu/2011/02/oroklott-idegenseg/>, 2011, február 4.
15. Az elmúlás művészete (Michel Houellebecq: *A térkép és a táj*) = <http://kulter.hu/2011/07/az-elmulas-muveszete/>, 2011. július 19.
16. A test grammatikája (Borbély Szilárd: *A Testhez*) = Alföld, 2011/9. 102–105.)
17. Közelítések a transzcendenshez (Takács Miklós: *Ady, a korai Rilke és az „istenes vers”*) = Alföld, 2011/12. 121–124.)
18. Egy olvasás története, egy történet olvasása (Kulcsár-Szabó Zoltán: *Tükörszínhátéka agyadnak*) = Alföld, 2012/3, 118–123.
19. Egy teremtés stációi (Mezei Gábor: *függelék*.) = Alföld, 2012/11, 120–125.
20. Nyomot hagyni a világban (Oravec Imre: *Kaliforniai fürj*) = <http://www.avorospostakocsi.hu/2014/01/17/nyomot-hagyni-a-vilagban/>
21. Napjaink romjai (Térey János: *Moll*) = Alföld 2014/10, 101–105.
22. Támaszból teher (Háy János: *Napra jutni*) = Műút 2014047, 76–79.
23. „Szó, ami néma, mégis költemény” (Lapis József: *Az elmúlás poétikája*) = Alföld, 2015/6, 116–120.
24. Egy családtörténet vége (Lesi Zoltán: *Merül*) = Műút 2015051, 64–66.
25. Versben lenni jó (Kollár Árpád: *Milyen madár*) = <http://kulter.hu/2015/03/versben-lenni-jo/>
26. Kis éji agyzsibbasztás (Bognár Péter: *A rodológia rövid története*) = Magyar Narancs, 2015/23.
27. Köztes terek (Ijjas Tamás: *Hipnózis*) = Magyar Narancs, 2015/29.

28. „Itt van a város, vagyunk lakói” (Térey János: *Átkelés Budapesten*) = <http://kulter.hu/2015/09/itt-van-a-varos-vagyunk-lakoi/> 2015. 09.21.
29. „Az élet a legjobb méreg” (Potozky László: *Éles*) = Műút, 2015/053, 73–75.
30. Hőssé válni nehéz (Szálinger Balázs: *Fehérlófia*) = Alföld, 2015/12, 125–127.
31. Mi húz befelé? (Gál Ferenc: *Az élet sűrűjében*) = Magyar Narancs, 2016. 03. 24.
32. A felforgatás ma elmarad (Németh Zoltán: *Kunstkamera*) = Új Forrás, 2016/1, 35–38.
33. Hosszú nap, el (Sziij Ferenc: *Agyag és kátrány*) = Tiszatáj, 2016/1, 120–122.
34. A boldog(talan)ság burkában (Michel Houellebecq: *Behódolás*) = Alföld, 2016/3, 98–103.
35. Nem lesz vigasz (Oravecz Imre: *Távozó fa*) = Magyar Narancs, 2016/16, 17. (04. 21.)
36. Áfra János: *Két akarat* = Kortárs, 2016/10, 87–89
37. Szép költői comeback (Tóth Krisztina: *Világadapter*) = Magyar Narancs, 2016/41 (10.13)
38. „Képtelenség fejben tartani mindent” (Greco Krisztián: *Jelmezbal*) = Alföld, 2017/4, 108–112.
39. Sztorizgatunk (Tóth Krisztina: *Párducpompa*) = Magyar Narancs, 2017. augusztus 31. 32–33.
40. Csodák könyve (Halasi Zoltán: *Bella Italia*) = A Vörös Postakocsi, 2017. 11. 08. <http://www.avorospostakocsi.hu/2017/11/08/csodak-konyve-halasi-zoltan-bella-italia/>
41. Nincsen remény (Michel Houellebecq: *Szerotonin*), Alföld, 2020/11, 93–98.
42. Ablakon át a szavakba (Markó Béla: *Egy mondat a szabadságról*), Műút, 2021/077, 81–84.
43. Egy átutazott élet, egy átélt utazás („Valaki útravált...” *Az úton lévő és a kiútkereső Ady Endre*), Alföld, 2021/7, 109–113.
44. „Lassú ellenfényben, eltelik” (Simon Balázs: *Összegyűjtött versek, Élet és Irodalom*, 2021. augusztus 27.)
45. Megtanulni látni (Karl Ove Knausgård: *Ősz*), Tiszatáj, 2022/7–8, 184–189.
46. Kortárs vers kortárs szemmel (Simon Balázs: *Az öltözőben*), Vigilia, 2022/11, 929–933.

4. Konferenciárészvétel, előadás:

1. Hatvani István Szakkollégium Hallgatói Konferenciája (2006. 04. 03.; 2007. április; 2008. 03. 18.)
2. XXVIII. OTDK Konferencia Humán Tudományi Szekció (2007. 04. 03.), Az én és a másik - a szerelem tropológiája Pilinszky János lírájában
3. „...Minden egész eltörött”? – Ady-konferencia, Nagykároly–Érmindszent–Nagyvárad, 2011. május 6-8., (Ady: *Kocsi-út az éjszakában* c. verséről)
4. Fiatal Tudósok Fóruma, Debrecen, DAB Székház, 2012. március 21, A hagyomány újraíródása a modernség korszakküszöbén (Ady: *Góg és Magóg...*című verséről)
5. II. Hajdúböszörményi Nemzetközi Írótábor, 2013. június 28 (előadás Ady: *Szeretném, ha szeretnének* című verséről)
6. MEZSGYE, Hajdúböszörmény, 2013. október 5. (előadás Ady: *A hosszú hársfa-sor* című verséről)
7. Szabad-e nékem énekelni? Előadás Ady Új versek kötetének fogadtatástörténetéről, Borsos Miklós Lakásmúzeum, Budapest, 2016. január 14.

A Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság
tisztelettel meghívja Önt

2016. január 14-én (kedden) 17.00 órára

Szabad-e nékem énekelni?

rendezvényére.

Vendégünk:

Herczeg Ákos
irodalomtörténész

Előadásának címe:

**Ady Új versek kötetének
fogadtatástörténete**

Helye: Borsos Miklós Lakásmúzeum
(1014 Budapest, Úri u. 6.)

A rendezvényt támogatta:

8. A továbbélő reformáció: A reformáció 500 éve a magyar művelődés- és irodalomtörténetben, Vay-kastély, Vaja, 2017. december 2. (előadás Ady istenes verseiről)

9. Bolyongások Adyverzumban – Ady-est a PIM-ben (kerekasztal-beszélgetés Adyról), 2019. január 18.

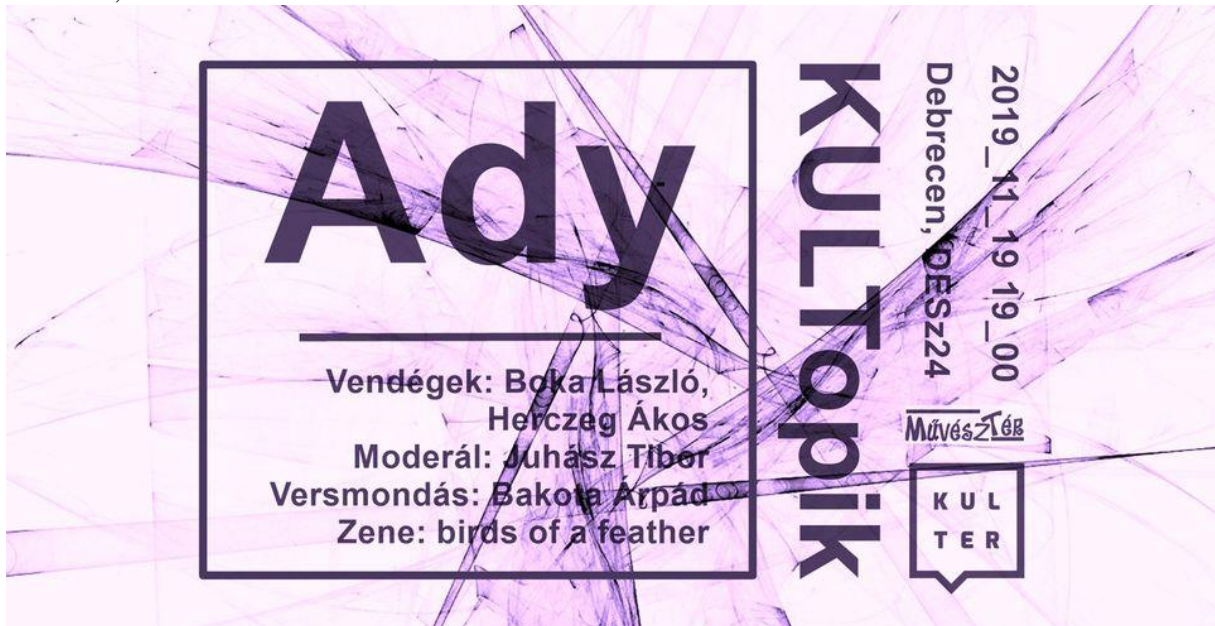
10. Ady jövője – Kerekasztal-beszélgetés Adyról a Debreceni Költészeti Fesztivál keretén belül a Méliusz Könyvtárban (Fodor Péterrel, Győri L. Jánossal és Térey Jánossal) 2019. április 11, Debrecen.

11. „Ha feltámadnak mind az álmok, / Ha fölkeresnek mind az árnyak” – Egy életmű utóéletének első száz éve: tudományos és emlékkonferencia Ady Endre halálának századik

évfordulójára, Balatonfüred, 2019. november 15-16. (előadás Ady: *Elbocsátó, szép üzenet* című verséről)

12. KULTopik – Ady (Beszélgetés Ady Endréről Boka László részvételével), Debrecen, DESz24, 2019. november 19.

13. „Valaki útravált” – Ady 100 az Országos Széchényi Könyvtárban, (A Holnap elébe) – előadás és kerekasztal-beszélgetés Adyról, 2019. november 23.

14. Százegy éjnek virrasztója – In memoriam Ady Endre, Nagykároly-Szatmárnémeti, 2020. 01. 30-02.01. (Öntematizáció, nyelv, ironia Ady Endre költészetében)

II. ülészak, elnökök / sectiune, presedinte.

BOKA László
(irodalomtörténész, PhD, Nagyvárad - Budapest)

9^h-10^h HEGYI Katalin (muzeológus, Budapest)
Könyvek a világ - Ady magyarországi kapcsolatai
(Se deschide lumea - relatule oradene ale lui Ady Endre)

10^h-10^h KERESKÉNYI Sándor
(irodalomtörténész, Szatmárnémeti)
„Neked van igazad”. Ady Endre és Bánffy Elemér barátsága
(Prietenia între Ady Endre și Bánffy Elemér)

10^h-10^h Felician Pop
(irodalomtörténész, PhD, Szatmárnémeti)
O relație complexă. Ady Endre și Octavian Goga
(Egy összetett kapcsolat: Ady Endre és Octavian Goga)

10^h-11^h Hozzászólások, szünet / Discuții, pauza

III. ülészak, elnökök / sectiune, presedinte.

TVERDOTA György
(irodalomtörténész, PhD, Budapest)

11^h-11^h BIRÓ Annamária
(irodalomtörténész, PhD, Kolozsvár)
Hatvani Lajos Ady-koncepciói
(Ady Endre în concepțiile lui Hatvani Lajos)

11^h-11^h GERLICZKI András
(irodalomtörténész, Nyíregyháza)
Ady-novellák a Nyugaton
(Nuvelele lui Ady Endre în revista Nyugat)

11^h-12^h KARÁDI Zsolt
(irodalomtörténész, PhD, Nyíregyháza)
„A színpad a nemzet katedrójá”: Adalékok Ady Endre színházi témájú írásaihoz
(Adaugari la criticile de teatru ale lui Ady Endre)

12^h-12^h Hozzászólások, szünet / Discuții, pauza

IV. ülészak, elnökök / sectiune, presedinte.

KERESKÉNYI Sándor
(irodalomtörténész, Szatmárnémeti)

12^h-12^h NAGY Balázs
(irodalomtörténész, PhD, Nyíregyháza)
Isten, hit, vallás, egyház Ady Endre publicisztikájában
(Dumnezeu, credința, religie, biserică în publicistica lui Ady Endre)

12^h-13^h SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza
(irodalomtörténész, PhD, Budapest)
„Istenhez hanyatló árnyék”: A zsoltáros hangvétele régi magyar irodalmi előzményei Ady istenes lírájában
(Psalmurile antice ca antecedente literare prezente în lirica religioasă a lui Ady Endre)

13^h-13^h Hozzászólások / Discuții

13^h Zárszó / Cuvânt de încheiere:
MÉHCS István, a Móróc Zsigmond Kulturális Egyesület elnöke / președintele Asociației Culturale Móróc Zsigmond

13^h Ebéd / Masa de pranz
Köszöntőt mond / Cuvînt de salut
BIHARI Albertné, a Móróc Zsigmond Kulturális Egyesület titkara / secretara Asociației Culturale Móróc Zsigmond

Szervezők / Organizatori:

Támogatók / Sponsori:
Nagykároly Onkormányzata
Szatmár Megyei Tanács
Szatmárnémeti Onkormányzata
Sugárút - Szatmári Műhely

Meghívó

**Százeggy éjnek virrasztója:
In memoriam Ády Endre**

Megemlékezés
Ady Endre halálának
101 évfordulója alkalmából

Invitajie

**Privéghial prin
101 de nopți:
In memoriam Ády Endre**

Comemorare
a 101 de ani de la trecerea în
neființă al poetului Ady Endre
2019. 01. 30-02. 01.
(csütörtök-szombat / joi-sâmbătă)

Nagykároly / Carei
Szatmárnémeti / Satu Mare
(a meghívóban az időpontok
romániai idő szerint szerepelnek)

15. A magyar Alföld poétikái, Vámpércs, 2022. március 4-5. (Művészi öazonosság Kelet és Nyugat között. Ady Endre: A Hortobágy poétája)

16. Ady és Léda az életmű tükrében (Nagyvárad, Bunyitai Vince könyvtár, 2022. november 30.)

4. Interjúk:

Mi jutott Debrecennek Ady Endréről?, Dehir.hu, 2019. január 27.
<https://www.dehir.hu/kultura/mi-jutott-debrecennek-ady-endrebol/2019/01/27/>

Ménesi Gábor: Oldódások, kötődések, Kortárs Online, 2018. december 15.
<https://www.kortaronline.hu/aktual/irodalom-szolcsanyi-herczeg.html>

„Az elköteleződés nem jelent a másik oldalról kirekesztődést”, Irodalmi Jelen, 2014. július 16.

<https://www.irodalmijelen.hu/2014-jul-16-0954/az-elkotelezodes-nem-jelent-masik-oldalrol-kirekesztodest>

Tovalibbenések (Beszélgetés Borbély Szilárd *Ami helyet* című kötetéről Borsik Miklós, Herczeg Ákos, Kerber Balázs és Sipos Balázs részvételével), Alföld, 2018/11, 78-91.

5. Szerkesztett szépirodalmi könyvek (Fiatal Írók Szövetsége, Hortus Conclusus sorozat):

- Borbély András: Szél
- Farkas Arnold Levente: Anyám teste
- Kiss László: Ki mondta, hogy jó volt
- Szeles Judit: Ilyen svéd
- Papp András: Vadpénz
- Antal Balázs: Le

- Molnár Lajos: Csendzuhatag

6. Szerkesztett szakkönyvek (Alföld Alapítvány)

- Balajthy Ágnes: Élő helyek (Tér- és biopoétikai összefüggések a kortárs irodalomban)
- Lapis József: Elég (Közelítések a kortárs irodalomkritikához)

7. Szövegmutatvány

Önelvesztés és identitáslétesítés *A daloló Páris* ciklusban

„Mi sodor bennünket, magyarokat, örökké Nyugat felé? Micsoda titkos áramlat visz bennünket is, három szürke porszemet, a szentgalleni magyarok útján? [...] Nekem úgy rémlik, a Pusztának, meg a Városnak mindhalálig tartó viaskodása ez. A pusztá megindul, mert feldélbábollik előtte a Város, a titokzatos, tüneményes, a márvány; csalja, csalogatja, mint világszép asszony a szegény pásztorfiút. Mindig előtte lebeg, de sohasem ölelheti át; s ebben a kárhozatos üdvösségben elszárad a délibábkergető.”¹ Nem kérdés, hogy amennyiben a „magyar Ugar” ellenpólusára, a vonzó ismeretlen eminens helyszínére, Párizsra fókuszálunk Ady *Új versek* kötetének vonatkozásában, úgy tanulságos lehet Oláh Gábor 1908-as párizsi útjáról írott beszámolóját e helyütt felidézni. Nemcsak a századfordulós magyar kulturális közeg alighanem szimptomatikusnak tekinthető, a francia főváros iránti felfokozott izgalmáról, a hívtóság megmagyarázhatatlan, mindazonáltal tagadhatatlan készletéről ad szemléletesen számot, továbbá nem pusztán a kelet-európaiság szinte kiáltó jelzéseiről, a parlagiasság érzését kidomborító idegenségélmény szorító tapasztalatáról referál, de a mássághoz való hozzáférhetetlenségről és annak delejező, felforgató hatásáról is beszél. Arról tehát, amelyről *A magyar Ugaron* ciklusnak is bőven akad mondandója. A Nyugat felé vágyódás, amelynek – korábban már szóba került – főként a saját idegenné válása, az eredethez kapcsolt identikus létezés megszűnése képezi az alapját, azonban, akárcsak Ady elemzett ciklusánál, úgy itt is megőrződni látszik a megszólaló hovatarozásának nyoma: önértését, illetve a mássághoz való viszonyát ugyanis (erről árulkodik a délibáb-metafa) szintén a genealógia általi meghatározottság jelöli ki. Ugyanakkor *A magyar Ugaron* – Oláh Gábor feljegyzésével² összezsengően – nem pusztán a (vidék tájképzetével azonosított) nemzeti hagyománnyal való bensőséges viszony romantikus örökségét írja felül, de a másik oldal egyértelmű értékhierarchiája, az élet ismeretlen zsongásának a befogadhatósága sem bizonyul evidensnek. Mert bár a nagyváros ritmusának észrevétlen átsajátítása, a külsődleges impulzusokban való feloldódás, az ember önmagából történő „kizökkenése”, ahogy a *Keletiek Nyugaton* írója tapasztalatai alapján fogalmaz, óhatatlanul végbemegy („Soha nem hittem, hogy ilyen könnyen kizökkenjek magamból; huszonnégy óra sincs – és párizsi vagyok.”)³, mindez mégsem jár együtt az idegenségélmény felszámolódásával.

¹ OLÁH Gábor, *Keletiek Nyugaton*, 8.

² „Debrecen pora félig úgys elhantolt már; parlagon hagyott lelkem úgy sóvárogta az Életet, mint a zoltárbeli szarvas a szép híves patakot. Heine megbántott szelleme hívott, a rejtelmes, ismeretlen Párizs csábított, homokos Debrecen taszított. Mennem kellett.” *Uo.*, 5.

³ *Uo.*, 26.

Nincs az az intenzív hatás, vallja Schöpflin Aladár egyik, eredetileg 1908-ban a *Nyugatban* megjelent esszéjében, ami feledtethetné az idegen nagyváros látogatójával a hovatarozásához kötött „lelki alkatát”:⁴ e (Schöpflin szerint még a nyelvnél is maradandóbb) determináció nyomán mindig is kívülálló marad az ember, ennél fogva a másságban történő részesülésének mikéntjét, egyszersmind az idegenség percepcióját, ennek a hozzáférésnek az irányát ugyancsak a származás írja elő. Nem csoda, hogy az Ady-líra (a helyét nem lelő, idegenből rendre a hazai táj – korántsem otthonos – közege felé mozgó) énjével összhangban Oláh Gábor az illetéktelenség tapasztalatával jellemzi az első pár nap eufóriája utáni viszonyulását a francia fővároshoz. Ami beszédes, az ezúttal is a relációt leképező metafora. A „[b]arbár, keleti betörő vagyok csak szépséged palotájába” vallomás ezen a ponton a meghaladhatatlan eredet önleplező passzusaként olvasható, mely voltaképp az én diszpozícióját is meghatározza. Párizs megismerése, bizonyítja a poros Debrecent rövid időre hátrahagyó Oláh írása, leválaszthatatlan a szemlélő nemzeti hovatarozása általi meghatározottságról, így annak sajátságosága is hangsúlyozottan csakis a nézőpont örökölt determinációi által (azaz végső soron nem önazonosként) válhatnak hozzáférhetővé. Jól látszik mindez abból, ahogy az idegenség transzparenssé, megérhetővé tétele rögtön a hozott tapasztalat eluralkodásával kapcsolódik össze, ami tehát egyszerre rajzolja át a saját által az idegen megtapasztalhatóságát és fordítva – a Párizs után nyilvánvalóan az otthoni közeg sem tűnhet fel ugyanolyannak, mint korábban. Mindez pedig alapjaiban rengeti meg az én identitását is. „Lassanként kezdelek megismerni és kezdelek megirigyelni. Irigylem gyönyörű márványszobraidat, szökőkutaidat; kitelne belőlük mocsaras kis hazámnak minden városára kettő-három. [...] Óh, ha fiadnak születhettem volna, ha kedves, tökéletes nyelved zenéjét lüktetné a vérem: akkor igazán lett volna belőlem valaki.”⁵ Az idegen nagyváros tehát mindenekelőtt az immár elidegenedett hazai tájjal szemben az otthonosság noha nem reális, „álomszerű” ígérését nyújtja,⁶ ugyanakkor elsajátíthatatlan idegenségével mégiscsak a nemzeti hovatarozás érzését erősíti fel. Az idegenség és az ismerőség kölcsönös vonzásának és taszításának jelenségét azért is fontos előrebocsátani, mivel – igaz, *A magyar Ugaron* ciklusnál talán kevésbé strukturált vagy összetett módon – Ady *A daloló Páris* ciklusa a korábban látottakhoz hasonlóan ambivalens módon viszi színre, ezúttal a vágyott másság vonatkozásában saját és idegen (a versbeli én tekintetében alapvető fontosságú) poétikai dilemmáit.

„Barangolok utcáidon, csodálatos, nagy és szent város, kit csókos vágyakkal akarok néhány mámoros hét óta megközelíteni. Barangolok és azt akarom, hogy az enyém légy. Nem tud szeretni, nem érhet, nem érezhet a te nagyszerűségemben senki más, csak én.”⁷ E felfokozott izgatottságról árulkodó sorok mindössze két hónappal a ciklust indító (és egyben a verscsoport legkorábban íródott) költemény, az *Egy párisi hajnalon*⁸ megjelenése előtt láttak napvilágot. Az 1904. március 3-án, a *Szilágyban* megjelent publicisztika (*Levél Párizsból*) – az első találkozás élményéből is fakadó – Párizs-rajongása, mely már ezen a ponton szorosán összefügg a jelzetten nem a reprezentáció, a közvetlen megjelenítés, hanem az allegorikus jelentéstulajdonítás, azaz egy művi kompozíció lehetőségét tételző baudelaire-i városszemlélet általi ihletettséggel,⁹ óhatatlanul áthallatszik a nyitóversbe. Az első pár hónap

⁴ SCHÖPFLIN Aladár, *A város = Uő.*, *Válogatott tanulmányok*, 36.

⁵ OLÁH, *i. m.*, 34–35.

⁶ „Odahaza pókhálós, esztendő-poros rezidenciámban öl az élet, bárdolatlan rokonság ingerel, utcai gyermekek lármája betegít, silány eledel koplaltat, pénztelenség tesz rabszolgává, ostobaság ugat rám, paraszt gög hóhérol, pusztába kiáltó szava vagyok kis hazámnak. Párizsban legalább nagynak merem álmodni magamat.” *Uő.*, 66.

⁷ ADY Endre, *Levél Párizsból = AEÖPM V.*, s. a. r. VEZÉR Erzsébet, Akadémiai, Bp., 1965, 7.

⁸ Budapesti Napló, 1904. május 12.

⁹ Vö. Walter BENJAMIN, *Párizs, a XIX. század fővárosa = Uő.*, *Kommentár és prófécia*, Gondolat, Bp., 1969, 75–93; 87. A modern költészet nagyvárosi konnexióiról, a város művészi „térre” alakulásáról bővebben: BEDNANICS Gábor, *Kerülőutak és zsákutcák. A modern magyar líra kezdetei*, Ráció, Bp., 2009, 257–263.

izgalmát hűen dokumentáló írásban a várakozás teli állapot mellett ugyanakkor annak kétsége is megfogalmazódik, hogy hozzáférhető-e egyáltalán az a „nagyszerűség”, melyről, állítása szerint, épp a sorok írója hivatott a leghitelesebb képet adni. Lehet-e a városban *kószálónak* (Benjamin kifejezése) pontosabb tudása annál, kerülhet-e közelebb hozzá annak felismerésén túl, hogy a városban elmerülni végső soron az önelvesztés tapasztalatával, az én és az érzékelést a maga felgyorsult ritmusához igazító nagyvárosi tér¹⁰ határainak felszámolódásával jár együtt? Ady cikke azzal együtt is, mintegy előrevetítve *A daloló Páris* alapvető példaértékét, sokkal inkább ennek a kételynek ad hangot, hogy a „levélíró” számára nem kérdés én és a nagyváros – a nyugtalanságban megnyilvánuló – összefonódása. A vallomástevő nem pusztán a „lelkében” hordozza a hasonulást vagy, ahogy Oláh Gábor is írta, a „párizsivá válás” zsigeri tapasztalatát, hanem egyenesen ez a milió biztosítja az otthonra és egyben önmagára találás (ami mint a tömegben való feloldódás, mindenekelőtt persze önelvesztés), sőt magának a létezésnek az ideális feltételeit („Óh Párizs, Te vagy az én lelkemnek szerelmes nyugtalansága, és én benned érzem az életet, a bolondot, a haszontalant, a szomorút, a szépet. És miért élnék, ha más volna én körülöttem a minden?”¹¹

Az elragadtatott barangolás mint a városhoz való hiábavalóan áhított hozzáférés lehetősége, amire Ady írása elején félreérthetetlenül utal, már egy olyan utazó személyes tapasztalatáról referál, aki tisztában van a voltaképpeni otlét lehetetlenségével: a szerelmes odafordulás annak a senkiföldjén járó utazónak a sajátja, aki az otthon hátrahagyhatatlanságától vezérelve a „másik hely elérésének, belakásának, birtoklásának kudarcával”,¹² ilyen módon a kívülkerülés lehetetlenségével szembesül. És bár a várost, melyet, ahogy Benjamin esszéjében kifejti, nem az idegenek, hanem a párizsiaiak tettek a „kószálók Ígéret földjévé”,¹³ Baudelaire jegyében okkal gondolhatnánk a művészet által sajátta tehető, belakható territóriumnak, ami a városi tömegben való „megmártózás”, az „élet sokféleségének kimeríthetetlen gazdagságának”¹⁴ felmutatása által valóban a művész önazonos terepévé képes válni. Ennek a szellemiségnek ugyanakkor – és éppen ebben van a legküzdhetetlen kívülállóság bizonyítéka – nem sok nyoma van Ady ciklusában. Ha netán (és nem is minden ok nélkül) erőtlennek érezzük (különösen a tősgyökeres párizsi költőelőd Párizs-verseihez képest) az *Új versek* Párizs-költeményeit, az éppen az idegen nagyváros művészi alakíthatóságának kulturális kódoltságáról árulkodik, arról tehát, hogy a város poétikai átfordításának processzusából nem iktatható ki az otthon által meghatározott viszonyulás idegensége. Az a bizonyos költői átlényegülés, ami Baudelaire *A tömeg* című prózaversében¹⁵ a nagyvárosi tér váratlanságának, kiszámíthatatlanságának orgiasztikus élményét („a lélek szent prostitúcióját”) képes a művészet nyelvén visszaadni, Adynál újra és újra az illetéktelenség, a beavatatlanság ismétlődő jelzéseiben nyilvánul meg. Ezt a benyomást erősítheti meg a ciklus azon szokatlan szerkezeti megoldása, hogy három cím nélküli Baudelaire-sonett, valamint a világirodalmi kánonból utóbb kiszorult szerző, Jehan Rictus versrészletei is bekerültek a kötetbe. Ezek a magyarítások már a jelöletlenségük okán is inkább a művészi idegenség egyfajta sajátta tételének, „domesztikálásának” tűnnek, mint hagyományos fordításnak. Ugyanakkor minden bizonnyal nem az akkurátus filológiai és fordítói teljesítményt kell itt észrevételeznünk, hanem a világteremtés idegenszerűségének (egyáltalán a hozzáférés korlátozottságának) felmutatása, a teremtett világ beavatatlan tekintet általi újrakontextualizálása, mondhatni tehát az önazonossá nem tehető művészi univerzum

¹⁰ Georg SIMMEL, *A nagyváros és a szellemi élet* = Uő., *Válogatott társadalomelméleti tanulmányok*, Gondolat, Bp., 1973, 543–560; 544.

¹¹ ADY, *i. m.*, 729.

¹² Vö. SZIRÁK Péter, *Ki említ megérkezést? A régi és a két világháború közötti magyar irodalmi útirajzról*, Ráció, Bp., 2016, 57.

¹³ Walter BENJAMIN, *A kószáló visszatér* = Uő., *Angelus novus*, Magyar Helikon, Bp., 1980, 578.

¹⁴ BENJAMIN, *A második császárság Párizsa Baudelaire-nél* = Uo., 853

¹⁵ Charles BAUDELAIRE, *A tömeg* = Uő., *Válogatott művei*, Európa, Bp., 1964, 270.

transzparenssé tétele a szövegekölzítés lényeges funkciója.¹⁶ „Én, én, aki ma is csak három rézpénz árán, a döcögő omnibuszon, fönt az imperiálon, durva mesterlegények között szerelmes, izzó verset gyöngyöztem ki a lelkemből Hozzád, akit nagy vágyakozások után nemrégiben láthattalak meg.”¹⁷ írja Ady említett korai Párizs-cikkében, ami pontosan leképezi ezt az ismeretlen utáni vágyódásból, a kiteljesedés ígéréteiből felépülő, ugyanakkor félszegségről, művészi elfogódottságról árulkodó helyzetet, amelyben az Érmindszentről érkező költő a francia fővárosban találta magát. Az elképzelt és a valóságos keveredéséből összeálló, ismeretlen izgalmakat rejtő város általi áttelekésítettség létállapotából, belátható, elkerülhetetlen, hogy ne az idegenség, a másság utáni hiábavaló vágyódás, illetőleg az otthonba való visszatérés (melyet az otthon beválthatatlan ígéréte¹⁸ motivál) szükségszerűségének mozzanata váljék hangsúlyossá, egyszersmind azt is igazolva, hogy még ha a francia művész-flaneur számára akadály nélkül is férhető hozzá vagy „tölthető fel” lélekkel bármely „üres hely”,¹⁹ Párizs utcáin mégsem lehet otthon, ahogy Benjamin írja, bármely kószáló.²⁰

A verscsoport *A párisi hajnalon* című, 1904 tavaszán, Ady első párizsi tartózkodása idején született nyitóversében, ahogy az már a ciklus címéből is megelőlegeződik, a Párizs jelentette mászággal szembeni önszínrevitelt a kívülállóság, a beavatatlanság tapasztalatában juttatja érvényre. Amennyire az „ámulások szent városa”, a „daloló” Párizs, azaz a művészet, a vitalitás eminens helyszíne csupán kihallgathatóként, nem pedig átsajátíthatóként tételeződik, éppúgy megőrződik az oppozíció Párizs és a hangsúlyozottan keleties vonásokat mutató én viszonyában. A talán túlon túl hosszú nyúló költemény versszakról verszakra a város jelentette idegenség felszámolhatatlanságát példázza: a szemlélő nemhogy nem képes asszimilálódni, feloldódni ebben a mászággban, hanem a közeg egyenesen kiemeli a beszélő illetéktelenségét, sőt, az én éppen ebben a látványossá tett nem-odatartozásban ismer önmagára. („Ki vagyok? A Napisten papja, / Ki áldozik az éjszaka torán.”) A „pogány pap” e kívülállásban megtalált identitása mindenekelőtt a város önazonosságához való hozzáférhetetlenséget rögzíti ezen önkép alapjaként, amennyiben Párizs jelzetten „alvóként”, vagyis nem a hagyományosan hozzákapcsolt életteliségében, a nagyváros élményszerűségében válik az én számára szemlélhetővé, miközben a „büszkén” és „egymagában ragyogó” én feloldódásának, a város igazi arcával való találkozásának lehetetlenségét a Kelet–Nyugat szembenállást kiemelő (a Nap járásával összefüggő) természeti képzetkör is maga után vonja. Az éjszaka és a hajnal közti (az összefonódás lehetetlenségét felmutató) átmenetben mintegy én és város nem-találkozása képeződik le, annak törvényszerűsége tehát, hogy a „Napkelet mártírja” valójában hiábavalóan keres „enyhülést Nyugaton”, az arcra vetülő hajnali napsugár végső soron az én kikülönülésének válhat csupán a jelölőjévé. Ennek az identitásvesztéssel társuló, folytonos önmeghatározás-kísérletnek lehetünk a szemtanúi a vers második felében, melynek során az én egyszerre szembesül az eredet idegenségével és a mászás iránti vágyódás kontúrталanságával. „Gyűlölöm danacs, keleti fajtám, / Mely, hogy kifáradt, engemet adott, / Ki sápadtan fut Napnyugatra, / Hogy ott imádja Urát, a Napot. // Hogy volt? Mindegy. Fáradt a vérem, /

¹⁶ Nem csoda, hogy a recepció alig tesz róluk említést: a gyakran konstatált *átköltést* a korban kimondottan színvonal alatti (Babits például egyenesen rossz, Benedek Marcell „költőibb”) fordításnak tekintették és mint ilyet hagyták figyelmen kívül. Vö. KIRÁLY, *Ady Endre I.*, 328. Lásd még: SZEGEDY-MASZÁK Mihály, *Ady és a francia szimbolizmus = Tanulmányok Ady Endréről*, 106.

¹⁷ ADY, *i. m.*

¹⁸ SZIRÁK, *i. m.*, 57.

¹⁹ „A költő sajátjaként vesz igénybe minden hivatást, minden örömet és minden nyomorúságot, mellyel az alkalom kínálja. Amit az emberek szerelemnek mondanak, nagyon kicsi, nagyon szűk körű és nagyon gyenge ahhoz a szent prostitúciójához képest, amely a maga teljességében adja magát, költészetét és szeretetét, annak, ami váratlanul jelentkezik, az ismeretlennek, amely elhalad előtte.” BAUDELAIRE, *i. m.* 270.

²⁰ BENJAMIN, *i. m.*, 852.

Imádom a fényt, a lángot, a meleget, / Keresek egy csodát, egy titkot, / Egy álmot. S nem tudom, mit keresek.”

Az iménti részből, illetve a folytatásból az is látható azonban, hogy meghasonlottságát – és ez a jelenség ismerős lehet *A magyar Ugaron* ciklusból – a Kelet–Nyugat iránti egyidejű vonzás és taszítás eredményezi: a megtagadhatatlan „keleti vér” egyszerre eredője a Nyugat iránti vágyódásnak, és teszi mindeközben (a múlt – egy „rég” nótái által – beszűremkedő emlékezetén keresztül) elsajátíthatatlanná a Nyugat jelentette „borzongást”. Másképp fogalmazva, a keleti eredet Párizsban pusztán az idegenségtapasztalat felerősítését hozza magával, mialatt a Nyugat életteliége éppen az ismeretlen közegben már idegenként ható hangeffektus emlékezte révén marad idegen. „Keleti vérem, ez a lomha / Szomjúhozóan issza a Nyugatot [...] Egy nótá csál. Rég dalolhatta / Szent Ázsiában szép, vad barna lány, Egy illat úz, csodavirágból / Lehelte tán be egyik ősanám.” Párizs „dalát” (izgalmat, felforgató idegenségét) ekképp tehát az eredet kiiktathatatlan hangja fedi el az én elől és teszi hozzáférhetlenné a napszálltakor ébredező várost: a zúgó Párizs ilyen módon nem magához hasonítja az Életben részesülés tapasztalata által az ént, hanem a sehova se tartozás élményét hagyja hátra. A vers végén rögzülő, az életterek és életmódok összeférhetlenségét felmutató, hangsúlyozottan kevert identitású „legkoldusabb nomád” egyszerre teszi elsajátíthatatlanná, ugyanakkor meghaladhatatlanná a Párizs jelentette vonzerőt (sőt, elhagyhatatlanná magát a várost), és zárja ki végső soron az önazonosságát veszített otthonba való visszatérés lehetőségét. „Kihuny a láng, Páris riadva zúg, / Új csatára indul az Élet, / A nagyszerű, a pompás, a hazug. // Én is megyek, kóbor, pogány hős, / Uj, balga Don, modern, bolond lovag, / Ki, mi van is, irtja, kiszórja / Önlelkéből az áldott álmokat.”

Míg az iménti költemény explicit módon mutatta fel mindenekelőtt a szemlélő kívülállóságát, a város idegenségének leküzdhetlenségét, addig az *Este a Bois-ban*²¹ burkoltabban – és kétségkívül esztétikailag maradandóbb módon – vitte színre a Párizs jelentette otthontalanságtapasztalatot. Párizs tehát ismételten nem mint a dalok idilli hazája, hanem az én idegenségtapasztalatának előidézője tűnik elénk, ami végül az álomszerűvé, megfoghatatlanná váló saját elidegenedésének lesz a kiindulópontja. A vers az én elveszettségérzését felerősítő nagyváros egyik hétköznapi eseményével, az eltévedéssel indul, ami maga nyilvánvalóan a köztesség állapotát jelöli: egyszerre tanúsítja a kívülről jövő látogató bizonyosfajta beavatottságát, ami egyszerre mind a város által felkínált gazdag élményszerűség elérhetőségét, az abban való részesülés (mondhatni a „párizsivá válás”) lehetőségét is sejteti, és leplezi le egyúttal az utazó felszámolhatatlan kívülállóságát. „Befölte lelkemet és Párist / Muzsikás, halk, szomorú este, / Eltévédünk. A nagy Bois-ban / A kocsim az utat kereste. / És mintha rólunk ki se tudna, / És mintha minket ki se várna, / Baktattunk álmos gördüléssel.” Hogy itt többről van szó a híres párizsi parkban való bolyongásnál, az rögtön a költemény elején világossá válhat, hiszen a megszólaló nem egyedül tévelyeg az ismeretlen, zengő kertben, hanem – feltételezhetően – helyismerettel bíró kísérője kalauzolja végig az idegenségtapasztalat különféle stációin. A hamar metafizikáivá táguló konkrét alaphelyzet, mely az idegen város és a benne elvesző szubjektum különállóságát mintegy grammatikailag is felmutatja („Befölte lelkemet és Párist / Muzsikás, halk, szomorú este.”), a kocsi jelenlétében válik a mássággal való találkozás valóban izgalmas terepévé. Ő ugyanis az eltévedés (az ént szorongással eltöltő) élményét az ismerős közeg biztosította fesztelenséggel („fütyöréssel”) reagálja le, miközben az én szomorúságára nem rezonáló viselkedése révén maga is az idegen és a saját feloldhatatlan távolságát emeli ki. „Szomorú volt nagyon a lelkem, / A kocsi nótát fütyörésett.” A kocsi tehát miközben az irányát tekintve meghatározatlan (a Bois-ba befelé, a „nagymessziről” zúgó „lárma” irányába, vagy ellenkezőleg, a hívogató „mécsektől” távolodó) mozgás során végső soron az otthontalanság

²¹ Budapesti Napló, 1904. október 6.

világába vezeti be a beszélőt, ezalatt épp a hazához kötődő otthonosságélmény nosztalgiáját kelti fel az énbén. A párizsi „muzsikás, halk, szomorú esté”-ben önazonosként feloldódni képtelen megszólalót így az ő szomorúságának mibenlétét megérteni hangsúlyozottan nem tudó (ezt hivatott kifejezni a bábeli zűrzavarra, azaz jelzett kulturális különbözősége tett utalás a vers végén) kocsis a megnevezett konkrét párizsi helyszínről a csupán emlékekben létező, a jelen perspektívájából „csodaszerűnek”, megfoghatatlannak tetsző ismerős közegbe repíti („Nagy éjszakába mintha hullnánk, / Csoda-világba, végtelenbe”).

Az ént az „[ú]j, titkos földre, új időbe / Új létezésbe, új jelenbe” áthelyező (és a dikció felfokozott izgalmát biztosító) élményszerűség tehát hangsúlyozottan nem az újszerű tapasztalatokat ígérő, de sajátta nem tehető idegenség kiemelt helyéhez, a Bois-hoz kapcsolódik, hanem az otthontalanság nyomán felrémlő, mintegy a vágyott ismeretlen helyébe lépő honvágy eddig ismeretlen tapasztalatához. Innen nézve jól látszik a vers egyik fontos példaértéke: a Párizs jelentette idegenségtapasztalat nélkülözhetetlen a hovatartozás és ezáltal az én kilétének, egyáltalán a versszubjektum hazához, illetőleg a francia fővároshoz fűződő relációjának tisztázása, adott esetben öröklött egyirányúságainak felülvizsgálata tekintetében. A recepció által jóváhagyott egyértelmű értékhierarchiát ebben a versben a „szent ámulások városának” mindenkori megközelíthetlensége, illetőleg a benne talajtalanná, kiszolgáltatottá váló én pozíciója billenti ki, miközben a mondhatni „megszépítő messzeségbe” került otthoni táj éppen az én (idegen tekintet számára ugyancsak hozzáférhetetlen) szubjektív érintettsége nyomán értékelődik fel. Azt látjuk ugyanis, hogy az idegenben való bolyongást mintegy felszámoló „kis, fehér ház” víziószerűen felrémlő, ám teljes jelentésszűfűgésében egyedül az én előtt megnyíló képzetek voltaképpen olyan (az avatatlan tekintet számára Párizshoz hasonlóan ugyancsak birtokolhatatlan, megérthetetlen) „csoda-világ”-ot rejt magában, amelyhez hasonló benyomást hiábavalóan keres a Párizsba látogató, az ugyanis az esetében csupán az (igaz, kizárólag a távolba került) otthoni közeg vonatkozásában férhető hozzá. Az utolsó sor felindultsága („Sírtam.”) innen nézve egyszerre szólhat az otthonélmény mindenkori megoszthatatlanságának, elvi elbeszélhetetlenségének (mondhatni a kétféle idegenség lehetetlen „találkozásának”), melyet az idegen ajkú és kultúrájú kocsis hiábavaló (ezt leplezi le az érzelmi érintettség mibenlétét szükségszerűen meg nem értő másik reakciója: „fütyörészett”) instruálása előz meg, illetőleg annak felismerését is konkludálhatja, hogy az otthonosság eme vágyott tapasztalata végső soron talán soha nem is érhető utol: sem az idegenné vált otthon, sem az otthonossá válni nem képes hívogató idegen közeg nem alapozza meg az én önazonosságát.

Az önmagává válás művészi parancsa tehát – és ebben állna a modernség jellegzetesen magyar vonatkozása – valóban a folytonos Kelet–Nyugat közti (térbeli és művészi tekintetben vett) ingázás, az állandó köztes helyzetben lét állapotában, vonzás és taszítás kibékíthetetlen játékterében valósítható meg, melyben az identitás körvonalait kijelölő otthonélmény pusztán elbeszélhetetlen érzéseket és tapasztalatokat rejtő képek sorozatában, csupán tűnékeny természetében, a nosztalgia tárgyaként – és ami lényeges, a haza identikusságának élményét egyedül biztosítani képes idegen közeg közbejöttével – ragadható meg. („Hahó, kocsis: kis, fehér házba / Amott, amott. Hahó. Repülünk. / Hajts, hajts. A multba, ifjúságba. / Ott. Látom. Jaj. Villámos élet, / A nagy Bábel útjára hágtunk. / Sírtam. A kocsis fütyörészett.”) A Nyugat jelentette, alapvető fontosságú inspiráció, melyet Ady a korábban már említett *Író a könyvéről* című cikkében fejtett ki, mindennek tükrében meglehetősen távol áll a „nyugatimádattól” vagy a hazatagadástól. Nem sűrűn idézi fel a kritika, de a művészi önazonosságot célul kitűző szerző (mint az „európai magyar lelkek szószólója”) jelzetten magyarságtudatán keresztül hallja meg a Nyugat hívását („A Kárpát, az Alföld, a Királyhágó mást, ó milyen mást juttat eszembe, mint a többieknek.”), ekként az annak hatása alá került líra (kissé „bátortalan”, „hamar kétségbeeső”) hangja szükségképp nem lehet a francia szimbolistákéhoz hasonló. „Mert néha oly húrhoz érünk a lírán, melyek boldog Nyugaton már egyedül zenghetnek vissza

valamit az emberlélek hangjaiból.”²² Párizs tehát az *Új versek* kötetben oly módon válik az élet mélyebb megélésének ígéretévé, hogy közben a versek nem győznek emlékeztetni arra, hogy az élmény megalapozhatóságának feltételét mindenkor a haza letagadhatatlan determinációja jelenti. S bár a művész Nyugatra vágyódását az újfajta költői beszédmód és költészetfelfogás inspirációja motiválja, annak művészi transzponálásához és egyáltalán az alkotói identitás e hatásösszefüggés általi kijelöléséhez egyedül az öröklött kulturális meghatározottság járulhat hozzá.

Hogy a haza hívásának leküzdhetetlen kényszere végül szükségszerűen felülemelkedik a versbeszélőn, arra *A Gare de l'est-en*²³ című vers szolgál bizonyítékkal. E determináció megalapozásául pedig mintegy az eddig látott Kelet–Nyugat dichotomikus struktúra „kiterjesztése” szolgál. Itt ugyanis – az életművet tekintve korántsem előzmény nélküli módon –²⁴ a vitalitás „dalos” hazájának ellenpólusaként a „magyar Temető” képzetete tételeződik, mintegy az elkerülhetetlen halál antropológiai szükségszerűségét kapcsolva az élet (azaz jelen esetben a francia főváros) elhagyásának mozzanatához. Az az élet és halál közti határhelyzet, melyet a párizsi főpályaudvar keretez, az a városon belüli tulajdonképpeni „nem-hely” tehát, amely voltaképp a Párizs szimbolizálta érzéki gazdagság, élményszerűség korlátozott hozzáférhetőségének, ezek megélésére nyújtott lehetőségek radikális leszűkülésének eminens terepeként, a még remélhető vagy épp már elérhetetlen élmények tárházaként funkcionál, az ént a sehova se tartozás tapasztalatával szembesíti, valóban egyfajta se itt-se ott állapotban, örök átmenetiségben rögzítve saját kilétének körvonalait. A még itt, de már nem itt helyzete (ismeri ezt jól minden – különösen vonattal – utazó) ugyan látszólag a város élményszerűségének megtapasztalhatóságával kecsegtet („Páris dalol, dalol”), még hallható, tapintható a város lüktetése, azzal együtt is, hogy mindez pusztán mint „ámulat” adódik az idegen számára, ám a „daloló Párizs” éppen távozás elodázhatatlansága révén, a haza (egyszersmind az elmúlás) temporális közelkerülése (mondhatni a „daltalan táj” beszüremkedő „hangjai”) nyomán vonja meg magát az éntől. „Dalolj, dalolj. Idegen fiad / Daltalan tájra megy, szegény: / Koldus zshiváját a magyar Ég / Óh, küldi már felém.” A vers végső soron annak belátását engedi megfogalmazni (ami mellel szemmel láthatólag nem sok nyomot hagyott a „nyugatimádó” Ady korabeli megítélésében), hogy a hazatérés, egyszersmind a művészet hazájának hátrahagyása egy az egyéneken túlmutató törvényszerűség elfogadásából fakad, nevezetesen, hogy az önmagává, azaz „európai magyarrá” válás alapjait az örökölt sors (és ezzel együtt a sajátként azonosított közeg) vállalásának heroizmusa jelenti – és az elmúlás bizonyosságához hasonlóan ez alól a hívás alól sincs módja kibújni az éntnek. „Elátkozott hely. Nekem: hazám. / A naptalan Kelet. // Mégis megyek. Visszakövetel / A sorsom. S aztán meghalok, / Megölnek a daltalan szivek / S a vad pénzma-szagok.”

A *daloló Páris* ciklus – az alapvető értékhierarchikus viszonylatokat rögzítő értelmezői eljárásokkal szembemenő – olvasása arról győzhet meg bennünket, hogy „a magyar ugar” (ahogy az a korábbiakban már láthatóvá vált) távolról sem a visszahúzó erők negatív konnotációit hívja egyértelműen elő. A haza tehát hangsúlyozottan nem a kiteljesedést gátló, leküzdhetetlen tényező ebben a versvilágban, épp ellenkezőleg, annak előfeltételét jelenti, mondhatni strukturálja az idegen kultúra önkiteljesítő impulzusait: olyan művészetnek képezi

²² ADY, *Író a könyvről*, 111.

²³ Figyelő, 1905. július 15.

²⁴ A *magyar Ugaron* ciklus *Költözés Átok-városból* című versében, ismeretes, Budapest egyenesen Nekropoliszként, a holtak városaként tételeződik, melyből látszólag evidens módon nincs menekvés: „Én már meghaltam akkor régen / S feküdtem vörös ravatalon.” A halotti lét azonban e versben láthatólag nem a létezés (érzés, érzékelés) végpontját, inkább annak módosulását, pontosabban metaforáját jelenti, mely élesen szembeállítja az „Átok-város”-t a „szép álmok” hazájával. A költözés lehetetlensége tehát (és ebben állna az „Átok-város” Budapest „átka”) itt nem a vágyak és az álmok végét jelentő halál visszafordíthatatlanságából, hanem egy, az elmúlásnál is nagyobb törvényszerűségből fakad. A versről bővebben lásd: PATAKI Viktor, *Temporalitás és emlékezet Ady Endre „város-verseiben”*, kézirat.

az alapját, amely csakis így lehet „újként” és „magyarként” önazonos. Innen nézve a Kelet–Nyugat általi megosztottság művészi színrevitelének tűnő *A Szajna partján*²⁵ nemcsak hogy nem teszi indokolttá (hasonlóan *A Tisza-parton* című vershez) a honi közeg ellepólusának, jelesül Párizsnak a felértékelődését (annak kárára), hanem benne egyenesen az alteregók elválaszthatatlansága emelődhet ki: az idegenben élő „Másik” jelzetten nem másnak, sokkal inkább az én másikának tekinthető. „A Szajna partján él a Másik, / Az is én vagyok, én vagyok, / Két életet él két alakban / Egy halott.” A különállóság tehát annyiban látszólagos csupán, hogy a kétféle territoriális meghatározottság sosem mentesül a másik én hatása alól. Habár a Szajna és a Duna a létezés eltérő feltételeit biztosítja az én számára, e kétfajta létezés mégsem különíthető el egymástól: a vers retorikai felépítettsége, a másságot kifejező kvázi párbeszédes struktúra ellenére a szembenállás éppenséggel a két én egylényegűségét mutatja fel.²⁶ Végső soron tehát az önmagával való nem-azonosság válik a versbeli én identitásának alapjává, ez jelenti voltaképp az önazonosságát. Nem véletlen, hogy mindezt a szó szoros értelmében vett „élő” halott képzeje fejezi ki, mintegy a két pólus elvi határolhatatlanságát, elválaszthatatlanságát demonstrálva. Bár az „itt”-„ott” deixisek által kijelölt versbeli perspektíva alapján úgy tűnik, a Szajna partján élő „Másik” a dunai én hasonmása (és nem fordítva), az itt színre vitt látványelem valóban, ahogy Bednatics Gábor írja, az „Azonos” pozíciójának kettéosztásaként érthető,²⁷ melyben tehát (térben és időben egyaránt) szétszalazhatatlanul összefonódik a Duna-part erőtől duzzadó, már-már *Az ős Kaján* jeleneteit megelőlegező mámore („A Duna partján / Céda lányhoz hajt durva öröm, / A bor ad álmot / S a poharat összetöröm”) Párizs finom álomszerűségével („Ott szebb vagyok, nemesebb, hősebb, / Sejtelem-csók minden dalom”). Másképp fogalmazva, nem arról van szó, hogy az Azonos lesz más a kétféle közegben; nem elidegenedik tehát az én önmagától, minthogy identikusságról eleve kizárólag ez által a kétféle másság által képzett (ön)azonosság révén beszélhetünk. Mindez annak szükségszerűségét is maga után vonja, hogy sajátta tett művészi tevékenység csakis Kelet–Nyugat különböző, a művészethez való viszonyulás értelmében vett létmódja együttállásában, kontaminációjában képzelhető el.

Noha valóban úgy tűnhet, hogy a – látszat ellenében – nem is annyira a párizsi, mint inkább a hazai közeg teremti meg az én számára a szólás elsődleges feltételét,²⁸ az életmű tanúsága szerint ugyanakkor az eddig a recepcióban kikezdetlennek tűnő értékszembesítő értelmezői távlat nem pusztán relativizálódik, hanem egyenesen fel is függesztődik, amennyiben a művészet álomszerűségének párizsi tapasztalata éppúgy fontos mozzanatát alkotja az én (művészi értelemben vett) önmagára találásának, mint a Dunához köthető mámoreban történő feloldódás. A művészet és élet korrespondenciáját²⁹ mintegy a kétféle én egylényegűségén keresztül felmutató költemény tehát a Kelethez és Nyugathoz kapcsolt szemlélet termékeny

²⁵ Budapesti Napló, 1906. január 7.

²⁶ „Az apollóni legélesebb ellentéte tehát magából az apollóniból származik. A forma magamagából termeli ki abszolút ellenlbasát – és fordítva.” Völker GERHARDT, *Friedrich Nietzsche*, ford. CSATÁR Péter, Latin Betűk, Debrecen, 1998, 63.

²⁷ BEDNANICS Gábor, *A medialitás mint az irodalomtörténet provokációja* = Uő., *Modern mítoszok és az újírás lehetőségei*, Ráció, Bp., 2016, 60.

²⁸ BEDNANICS, *i. m.*, 61–62.

²⁹ A kettő egymásba forduló, tautologikus jellege ugyancsak nem függetleníthető Nietzsche szellemi hatásától. Gerhardt megfogalmazásában: „A művészetet nyilvánvalóan meg kell ahhoz élni, hogy kifejtse jótékony és gyógyító hatását. Azonban mihelyt erre kísérletet teszünk, magát az életet kezdjük el művészetként élni: a művészet mint élet és az élet mint művészet – ez Nietzsche üzenete.” Vö. GERHARDT, *i. m.*, 66. Hogy a művészet és az élet határainak egymásba oldódása mint művészi program nem volt Ady számára ismeretlen, azt Kosztolányi visszaemlékezése („versei életmegnyilatkozások, melyeknek értékét a bennük foglalt élet határozza meg”, vö. Uő., *Egy ég alatt*, 211.) és Ady barátja, Földessy az ős Kaján kilétét firtató kérdésre adott válasza („az Élet vagy ha úgy tetszik: a Költészet”, vö. FÖLDESSY Gyula, *Ady minden titkai*, Magvető, Bp., 1962, 69–70.) mellett főként saját írásaiban is büszkén vállalt betegsége, annak művészetté alakítása mutathat rá. (A „művészi elhivatottság bélyegeként” értelmezhető betegség mint „költő-imidzs”-ről lásd: TESLÁR, *i. m.*, 106–115.)

összhangját („szent zshiváját”) emeli ki. E nélkül a találkozás nélkül ugyanis sem a (feltűnően túlesztétizált) „muzsikás alkony szent zshiváján ringó lélek”, sem pedig a felfokozott önfeledtség Duna-parti állapota nem vezet közelebb az ént az identikus megszólalás titkához. Az én „másika” nélkül ugyanis a Párizs jelentette álmvilág csupán a maga idegenségében, „szent ámulások” elérhetetlen terepeként rögzül, s mint ilyen lesz végül az illetéktelen szemlélő számára elsajátíthatatlanná, míg a „dalok hazája”-nak hatásösszefüggése (azaz város és a századforduló művészeinek semmihez sem fogható rezonanciája – meglehet, ezt a különös áttelekiesztétizáltságot hivatott kifejezni a „Rákacag Páris / S a boldog másik visszakacag” sorpár), magyarán Baudelaire-ék az élet teljesebb megélését lehetővé tevő művészi inspirációja híján pedig a Duna-part cél nélküli mámorea válhat a művészetet gátló önfelszámoló erővé. Ugyanakkor az utolsó versszak arra is figyelmeztet, hogy a Szajna-parti feloldódásélmény, a művészet általi önmegtalálás idealizált pillanata is csupán a Duna-part zabolázatlanságának tapasztalatával (Kelet és Nyugat egymásba szűrődő taktusainak „szent zshivaja” által) érhető el, és az én csupán e kettő találkozására révén juthat a művészi teremtés során önmaga valódi megtapasztalásához.³⁰

Az elmondottak fényében *A daloló Páris* ciklus az örökölt kulturális tradícióra való tekintettel vetett számot annak (nem pusztán elméleti, hanem nagyon is gyakorlati – poétikai) kérdésével, hogy mit is kezdhet az útkereső modern magyar költészet a nyugati irodalom jelentette csábítással. Nem függetlenül Ady meghatározó (és aligha túlbecsülhető jelentőségű) Párizs-élményétől, a ciklus mellett érvel, hogy a megtermékenyítő hatás irodalmi transzponálásához mindenekelőtt a „másként látás” tudásának sajátja tétele szükséges, annak felismerésén túl, hogy a művészet felforgató tapasztalata csakis önmagának, az én örökölt világlátásának tudatosításával, saját kulturális közegében érhető el. Nem véletlen, hogy a megjelenése után a konzervatív kritika támadássorozatának egyik fő apropójává vált kultikus Ady-cikksorozat *A magyar Pimodán* címet viseli: célja elsősorban ennek a „másként látás”-nak, azaz a valóságon túli (stimulánsok által felfokozott) érzékelés művészetfilozófiájának a hazai megalapozása.³¹ Hogy Magyarországon a határtapasztalathoz, a hétköznapi érzékelés által nem elérhető tudáshoz (s így a létezés mélyére pillantás lehetőségéhez) az ópium helyett a borfogyasztás vezet, csak első pillantásra tűnik lényegtelennek, valójában annak a törekvésnek a komolyanvételeként értékelhető, ami a modernségnek ezt a látásmódját hangsúlyozottan a művészi értelemben vett önmagává válás kitüntetett mozzanataként ismeri el, és ami alapfeltételét jelenti az önmagának költői megszólalásnak. Ady éppen azzal jelölte ki az „európai modern lelkek” mezőnyében művészi identitásának sajátosságát, hogy, a francia szimbolistákhoz, mindenekelőtt Rimbaud-hoz köthető „látnok-költő”-felfogással,³² sőt a korai Nietzschevel³³ némiképp szembehelyezkedve, oly módon teszi önmagát az én a másként látás e határhelyzetében médiummá, hogy éppenséggel megszabadulna empirikus énjétől, azaz kulturális beágyazottságának tudatától.

Innen is látszik, hogy a „nyugatutánzás” (és ezzel együtt a hazatagadás) meglehetősen durva félreértelmezése volt Ady költői törekvéseinek. Noha a művészet számára is az élet rejtett titkainak felmutatására hivatott eszköz (mindezt nemritkán a kettő ekvivalenciájával, felcserélhetőségével támasztva alá), s a művészetet az élet totalitása iránti vágy

³⁰ „Az apollóni szépségvilág, amikor találkozik a dionüszoszival, a saját elrejtett alapjaiba nyer bepillantást.” ISZTRAY, *i. m.*, 52.

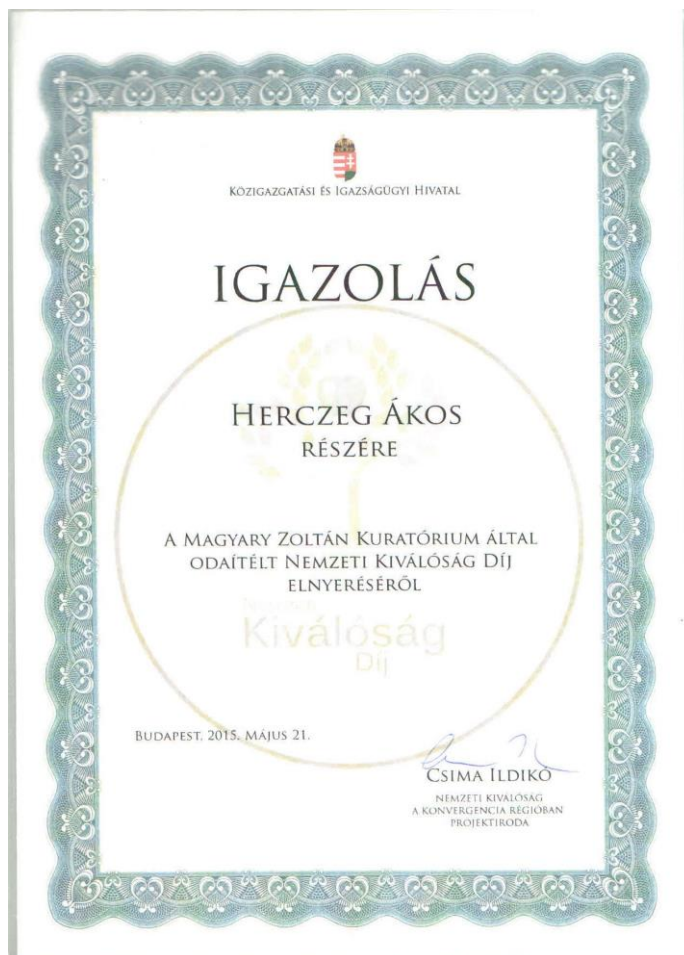
³¹ ADY Endre, *A magyar Pimodán = Ady összes prózai művei IX.*, 157.

³² „A lehető legnagyobb züllésnek indultam. Hogy miért? Költő akarok lenni, és azon dolgozom, hogy látnokká tegyem magam.” ARTHUR RIMBAUD, *A látnok levelei*, 280. Vö. ISZTRAY, *i. m.*, 91–101.

³³ A francia szimbolisták művészi törekvésével kétségkívül rokonítható *A tragédia születése* azon belátása, mely szerint a líra valójában attól válik kitüntetetté, hogy általa a művész, mintegy önmagát téve műalkotássá, elemelkedhet önnön reális énjétől, s miközben megszabadul a szubjektivitás béklyóitól, a tapasztalati valóság látszatként lepleződik le, és ekként képessé válik a létezés felszín alatti mélyrétegeit (az „ős-egy” örökké változatlan világát) is megszólaltatni. NIETZSCHE, *A tragédia születése*, 49.

lehetőségeként ismeri fel, mindezt az *Új versek* kötetben és azon túl éppenséggel az empirikus én állandó, már-már mániákus hangsúlyozásával, nem pedig kiiktatásával valósította meg, a szimbolizmusnak, valóban, nagyon is sajátos kelet-európai változatát teremtve meg.³⁴ Miközben a líra immár vállaltan nem pusztán önkifejező mód, hanem a megismerés eszköze, melynek révén – minthogy a művész nem alkotója, hanem médiuma a művészetnek – az ember képessé válik túllépni saját érzékszervei jelentette korlátain,³⁵ Ady (mások mellett) Ugar- és Párizs-versei ennek tudását jelzeten a magyar kultúra közegében tették próbára, és az első budapesti kötet végső soron ennek a kettős meghatározottságnak vált költői tablójává. A Kelet–Nyugat közt ingázó, e sehova se tartozásban önmagára ismerő művésztudat nyilvánul tehát meg e korszakalkotó életmű korai szakaszában, amely programnak a legösszetettebb költői kidolgozása majd a *Vér és arany* emblematis darabjában, *Az ősz Kajánban* történik meg.

8. Fontosabb elismerések

³⁴ Ady jellegzetesen „kelet-európai” szimbolizmusával kapcsolatban bővebben lásd: PÓR Péter, *Szimbolista fordulat Ady költészetében*, *Valóság*, 1974/12, 42–55.

³⁵ Ezért is kitüntetett Nietzsche szemében a művészet mint „az ember egyetlen voltaképpeni »metafizikai tevékenysége«, ahol az ember képes túllépni önmagán. Vö. ISZTRAY, *i. m.*, 26.

